Welke docentcompetenties bevorderen de sociale vaardigheden van mbo-studenten tijdens het bewegingsonderwijs?

Beantwoord door Maurice de Greef (Kennismakelaar Kennisrotonde)

2 juni 2022

KR. 1399

Kort antwoord

Bewegingsonderwijs kan de ontwikkeling van sociale vaardigheden onder mbo-studenten bevorderen. Om dit te bevorderen zou de docent: a) te allen tijde in gesprek kunnen gaan met de leerling en hem of haar feedback kunnen geven, b) rekening kunnen houden met de positie van de leerling en zich bewust kunnen zijn van de sociale situatie in de klas waarin hij of zij zich bevindt en c) op een professionele en flexibele wijze oplossingen kunnen aandragen. Tijdens het bewegingsonderwijs kan dit gerealiseerd worden als de docent bijvoorbeeld op verschillende manieren groepen samenstelt (door de docent of leerlingen zelf), afwisselend mogelijkheden aan leerlingen biedt om zowel samen als alleen te werken, leerlingen ruimte biedt om samen een groepsgevoel te kunnen creëren en daarnaast een goede relatie met de leerlingen opbouwt (door bijvoorbeeld naar elkaars behoeften en interesses te luisteren). De docent moet onder andere competent zijn in het geven van een heldere instructie aan de leerlingen, hen kunnen begeleiden om zelf in een groep aan de slag te gaan (en dus ook verantwoordelijkheid bij de leerling kunnen leggen) en gezamenlijk met de leerlingen kunnen reflecteren op het doorlopen leerproces.

Antwoord

De sociale vaardigheden van leerlingen in verschillende onderwijssectoren worden gestimuleerd door hun deelname aan bewegingsonderwijs (Kennisrotonde, 2016). Zo blijkt fysieke educatie onder andere de sociale vaardigheden van leerlingen te vergroten als er vooral goed opgeleide docenten bij betrokken zijn die voor een goed positief pedagogisch klimaat zorgen (Kennisrotonde, 2016). Het literatuuronderzoek van Bailey (2006) bevestigt op basis van tien studies (in diverse onderzoekssettingen met een verschillend onderzoeksdesign) dat docenten bewegingsonderwijs de ontwikkeling van onder andere sociale vaardigheden kunnen bevorderen. Vooral effectief is als zij tijdens de lessen van het bewegingsonderwijs de interactie tussen de leerlingen (en de docent) bespreken. Samen met de leerlingen kunnen zij reflecteren op dingen die tijdens de les gebeuren, met name door de leerlingen vragen te stellen en samen met hen te kijken of ze op een wenselijke manier hebben gereageerd naar andere leerlingen of de docent, en hoe ze dat in een andere vergelijkbare situatie zouden kunnen doen (Bailey, 2006). Op deze wijze leren leerlingen onder andere om op een juiste en wenselijke manier contact met anderen te maken (als onderdeel van sociale vaardigheden).

Het bevorderen van de sociale vaardigheden sluit aan bij één van de zeven basiscompetenties die volgens de Stichting Beroepskwaliteit samen de bekwaamheidseisen voor de mbo-docent vormen, namelijk het

"pedagogisch competent" zijn. Dit houdt in dat de docent de leerlingen in een veilige werkomgeving houvast en structuur kan bieden om zich sociaal-emotioneel en moreel te ontwikkelen" (Onderwijsraad, 2011, p. 44). Specifiek wat betreft genoemde sociale ontwikkeling gaat het erom dat de docent de leerling de kans biedt om zich onder andere op sociaal vlak te ontwikkelen en de sociale vaardigheden te vergroten. Vraag is hoe men dat als docent doet. Om dit in beeld te brengen is zowel gekeken naar basis-, voortgezet als beroepsonderwijs. Reden dat hiervoor gekozen is, is dat er vrij weinig onderzoek is gedaan naar de impact van bewegingsonderwijs op sociale vaardigheden in het mbo-onderwijs. Bij de analyse van de onderzoeken in het primair en voortgezet onderwijs is wel gekeken of de onderwijscontext van het bewegingsonderwijs in de desbetreffende onderzoeken duidelijke raakvlakken heeft met de uitvoeringsmogelijkheden van het bewegingsonderwijs in het beroepsonderwijs.

Competenties en strategieën

Vragenlijstonderzoek van Lleixá et al. (2016) onder meer dan 2000 docenten in het basis- en voortgezet onderwijs laat zien dat volgens docenten drie docentstrategieën van belang zijn om onder andere sociale vaardigheden te kunnen integreren in het bewegingsonderwijs. Dit zijn:

- kennis, vaardigheden en houdingen van leerlingen gericht op zowel sociale competenties als het bewegingsonderwijs integreren (door tijdens de lessen bewegingsonderwijs expliciet aandacht te hebben voor sociale vaardigheden),
- het probleemoplossend vermogen bevorderen (zodat leerlingen bijvoorbeeld leren om problemen op te lossen in interactie met anderen en daar ook het gesprek over aan kunnen gaan) als ook
- de transfer van het leren naar het alledaagse leven monitoren (oftewel kijken of ze ook tijdens situaties in hun eigen leven de geleerde sociale vaardigheden kunnen toepassen).

De resultaten van een vragenlijstonderzoek onder 758 leerlingen in het voortgezet onderwijs suggereren dat leerlingen hun sociale vaardigheden ontwikkelen als de docent er expliciete aandacht voor heeft tijdens de les (Granero-Gallegos et al., 2019). Een kanttekening bij dit onderzoek is wel op zijn plaats omdat sociale vaardigheden hier als onderdeel van het mogelijk voorkomen van gedragsproblemen worden gezien. Om de ontwikkeling van onder ander sociale vaardigheden te bevorderen (en zo gedragsproblemen te kunnen voorkomen) moet de docent volgens de onderzoekers in feite: a) te allen tijde in gesprek zijn met de leerling en feedback op taken kunnen geven, b) rekening houden met de positie van de leerling en zich bewust zijn van de sociale situatie in de klas waarin hij of zij zich bevindt en c) op een professionele en flexibele wijze oplossingen voor sociale knelpunten kunnen aandragen.

Didactische aanpak en voorbeeldmethode

Volgens de resultaten van een pilotstudie naar bewegingsonderwijs op een basisschool zijn er verschillende didactische interventies die de docent tijdens het bewegingsonderwijs kan toepassen om onder andere de sociale vaardigheden te bevorderen (Beni et al., 2019). De docent kan op verschillende manieren groepen samenstellen (door de docent of leerlingen zelf), afwisselend mogelijkheden aan leerlingen bieden om zowel samen als alleen te werken, leerlingen ruimte bieden om samen een groepsgevoel te kunnen creëren en daarnaast een goede relatie met de leerlingen opbouwen (door bijvoorbeeld naar elkaars behoeften en interesses te luisteren). Om dit te realiseren kan een docent tijdens het bewegingsonderwijs bijvoorbeeld de TPSR-methode toepassen (Teaching of Personal and Social Responsibility). Kwalitatief onderzoek door middel van observaties en interviews onder 45 leerlingen van

het voortgezet onderwijs laat zien dat als de docent via deze methode de leerlingen begeleidt de sociale vaardigheden kunnen toenemen (Hastie & Buchanan, 2000). Tijdens het bewegingsonderwijs krijgen de leerlingen dan de mogelijkheid om in teams aan de slag te gaan en zelf de keuze te maken of ze na een bepaalde periode in een team gaan oefenen of tegen andere teams gaan spelen. De leerlingen die samen een team vormen, moeten zelf keuzes maken die betrekking hebben op anderen tijdens het spelen in een team. Dit kan uiteindelijk de sociale vaardigheden van de leerlingen bevorderen. Om dit in goede banen te leiden is de begeleiding van de docent van belang. De docent begeleidt de teams die deels zelf aan de slag gaan, waarbij er tijd is voor voorbesprekingen, het omzetten van de doelen in de praktijk en reflectie op het gebied van beweging en sociale vaardigheden (Hastie & Buchanan, 2000). De docent moet dus vooral competent zijn in het geven van een heldere instructie aan de leerlingen, hen kunnen begeleiden om zelf in een groep aan de slag te gaan (en dus ook verantwoordelijkheid bij de leerling kunnen leggen) en gezamenlijk met de leerlingen kunnen reflecteren op het doorlopen leerproces.

Geraadpleegde bronnen

Bailey, R. (2006). Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes. *Journal of School Health*, *76*(8), 397-401.

Beni, S., Ní Chróinín, D. & Fletcher, T. (2019). A focus on the *how* of meaningful physical education in primary schools. *Sport, Education and Society*, *24*(6), 624-637.

Kennisrotonde. (2016). Levert fysiek bezig zijn met spel en beweging een bijdrage aan sociaal en emotioneel leren? (KR. 040-B). Kennisrotonde.

Granero-Gallegos, A., Ruiz-Montero, P.,J., Baena-Extremera, A. & Martínez-Molina, M. (2019). Effects of Motivation, Basic Psychological Needs, and Teaching Competence on Disruptive Behaviours in Secondary School Physical Education Students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *16*(1428), 1-15.

Hastie, P., A. & Buchanan, A.M. (2000). Teaching Responsibility Through Sport Education: Prospects of a Coalition. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, *71*(1), 25-35.

Lleixà, T., González-Arévalo, C. & Braz-Vieira, M. (2016). Integrating key competences in school physical competences. *European Physical Education Review*, *22*(4), 506-525.

Onderwijsraad. (2011). *Advies Goed opgeleide leraren voor het (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs.* Onderwijsraad.

Meer weten?

Levert fysiek bezig zijn met spel en beweging een bijdrage aan sociaal en emotioneel leren?

Wat is beter voor de lichamelijke en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen: 2x per week een gymles van 45 minuten of 1x per week een gymles van 90 minuten?

Over deze vraag

Opgesteld door:	Maurice de Greef (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Docent mbo
Onderwijssector:	Mbo
Trefwoorden:	Bewegingsonderwijs – sociale vaardigheden – sociaal-emotionele ontwikkeling –didactiek - fysieke educatie
Referentie:	Kennisrotonde. (2022). *Welke docentcompetenties bevorderen de sociale vaardigheden van mbo-studenten tijdens het bewegingsonderwijs?* (KR. 1399)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.